

3. Stein, P.J. (1981). *Single Life: Unmarried Adults in Social Context*. New York: St. Martin's Press.
4. Żurek, A. (2008). *Single. Żyjąc w pojedynkę*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
5. Slany, K. (2008). *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*. Kraków: Wydawnictwo NOMOS.

УДК 37.016:7/9]-057.875

О.В. Сидоренко, А. Козиряцька
Запорізький державний медичний університет. Україна

**ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА В ОСВІТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ
СВІТОГЛЯДНИХ ПОЗИЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті розглянуто засади викладання дисциплін гуманітарного спрямування у закладах вищої освіти в контексті реалізації принципу єдності навчання й виховання студентської молоді. Визначено наукові принципи викладання з урахуванням суспільно-політичних особливостей, зокрема: національної спрямованості, об'єктивності, історизму, системності, науковості, наочності, комунікативної спрямованості, перспективності, практичної спрямованості. Наголошено на важливості застосування методично обґрунтованого алгоритму викладання дисциплін гуманітарного циклу. Зокрема, виокремлено такі напрями, як використання комунікативних завдань з метою формування дискурсивної компетентності, інтерактивних методик, що оптимізують процес навчання, забезпечують краще запам'ятовування, ситуаційної методики навчання, що дає змогу формувати практичні навички та розвиток громадянських компетенцій, особистісно-орієнтованого підходу. Відтак, система окреслених принципів і методів викладання гуманітарних дисциплін орієнтована на формування єдиного смислового поля та оцінного простору для студентської спільноти, інтелектуальних орієнтирів і розуміння загальнонаціональної ідеї як об'єднувального фактору, а також на самоідентифікацію і збереження національної ідентичності.

Ключові слова: дисципліни гуманітарного циклу, інтерактивні методики, ситуаційна методика навчання, особистісно-орієнтований підхід, громадянська ідентифікація.

The article researches deals with the principles of teaching humanitarian disciplines in institutions of higher education in the context of the implementation of the principle of unity of education and upbringing of students. Scientific principles of education are designated determined taking into account considering socio-political specifics, in particular: national orientation, objectivity, historicism, systematicity, scientificity science, clarity, communicative orientation, perspective, practical orientation. It is Focused on the importance of using a methodologically based algorithm for teaching the disciplines of the humanitarian cycle. In particular, such directions called the following areas are highlighted as the use of communicative tasks for the purpose of forming discursive competence, interactive methods that optimize the educatio process of education and determine better memorization, situational methods that allow forming practical skills and developing civic competences, as well as a person-oriented approach. So, the system of called the stated principles and methods of teaching humanitarian disciplines is oriented towards the formation of a united semantic field and evaluation space of the student community, intellectual markeres and understanding of the national idea as a unifying factor, as well as self-identification and preservation of national identity.

Key words: disciplines of the humanitarian cycle, interactive methods, situational teaching methods, person-oriented approach, civic identification.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну суспільство почало усвідомлювати, що і мова, й історія, і культура мають важливе значення і стають своєрідними маркерами, які допомагають орієнтуватись у рамках уявлення «свій – чужий», спрямовані на самоідентифікацію і збереження національної ідентичності. Загалом інтерес до української історії та культури зростає ще з 2014 р. і пов'язаний з анексією Криму, початком бойових дій на Сході України та прагненням громадян протистояти агресивній антиукраїнській пропаганді, численним фальсифікаціям історії з боку росії, її спробам привласнити чужі культурні здобутки й артефакти на підставі сумнівних аргументів.

Українське суспільство, на жаль, лише після повномасштабного вторгнення отримало консолідуючий посыл щодо реставрації історичної пам'яті та формування мовно-культурного простору, як фундаментальних критеріїв національної ідентифікації. Безперечно, провідна роль у цьому процесі має належати молоді, поколінню, яке має активно долучитися до подолання суспільно-політичної кризи та формування суспільства з громадянською ідентифікацією. За ці вісім місяців війни ми насправду спостерігаємо зміни зокрема серед студентської молоді: від аполітичних і байдужих до державотворчих процесів, апатичних щодо реалізації мовної політики до зацікавлених у відновленні історичної пам'яті, послідовних (без нагадувань і зауважень) у дотриманні мовного законодавства. Такі позитивні інтенції мають бути відразу підхопленими та реалізованими освітнім процесом.

Тому наразі особливої актуальності набуває виховання студентської молоді, а також визначення засад викладання дисциплін гуманітарного спрямування. Останнім часом ми спостерігали суттєве зменшення і загальної кількості годин на викладання предметів гуманітарного профілю і відмову від деяких із них. Наслідки такої недалекогоглядної освітньої політики ми вже маємо можливість спостерігати нині, адже «без фундаментальної гуманітарної підготовки, знань з історії, філософії, соціології, політології, культури суспільства, економічних теорій неможливе оволодіння сучасною політичною культурою» [5, с. 138]. До того ж у публічному просторі, зокрема в медіа, ще донедавна спостерігався перманентний рух різнорідних смислів (як державотворчих, так і антагоністичних), що зумовлювало «різнобій» у сфері ментальних ресурсів – то розмивання національної ідентичності й історії, то повернення до її усвідомлення, а отже, завдання вищої школи полягає в тому, щоб допомогти студентській молоді сформувати інтелектуальні орієнтири й розуміння загальнонаціональної ідеї як об'єднувального фактору, а також допомогти подолати стереотипи, які до цього часу існують у суспільній свідомості. Загальновідомо, що такі потуги гуманітаризувати вищу освіту не є суто вітчизняною потребою. Запозичуючи (а часто просто копіюючи) західноєвропейські стандарти та моделі викладання у вищій школі, прагнучи інтегруватися у світовий освітній простір, у нас «не помічали» вагомої частки гуманітарних наук та «не розуміли» їх практичної значущості в захисті національних інтересів.

Попри неналежну практичну реалізацію, питанням викладання дисциплін гуманітарного циклу в закладах вищої освіти приділяли належну увагу науковці, зокрема А. Вихрущ [2], О. Воскобій [3], Б. Воронкова, М. Дебич, Н. Дем'яненко та ін. [7]. Хочеться пригадати й нереалізовану, на жаль, стратегію колишнього Міністра освіти І. Вакарчука, який як ніхто інший із очільників освітньої галузі розумів вагомість гуманітарної складової у формуванні як ціннісних орієнтирів особистості, так і усвідомленої громадянської позиції. З-поміж усього спектра відповідних навчальних курсів, які, на його переконання, мали визначати вільну траєкторію студента, тобто мали обиратися самостійно здобувачем освіти, дві дисципліни мали бути обов'язковими. Йдеться про «Українську мову (за професійним спрямуванням)»

та «Історію української культури». Перша дисципліна визначальна тим, що «мова акумулює впродовж століть створювану систему суспільно-духовних цінностей і формує національну картину світу, передає новим поколінням ключові уявлення про нашу національну ідентичність, проблеми збереження єдиного культурно-історичного простору, що об'єднує народи України» [6, с. 5]. Дисципліна «Історія української культури», мала включити трансформований курс «Історії України» та власне вивчення національної культури, а під словом «культура» слід розуміти «не лише мистецьку діяльність чи літературну творчість, а весь спосіб життя української спільноти, включно з культурою політичною, релігійною, військовою, науковою» [1].

На нашу думку, підхід до викладання дисциплін гуманітарного циклу має базуватися на таких наукових принципах з урахуванням суспільно-політичних особливостей: 1) *національної спрямованості*, що є важливим для вивчення походження української мови, історії її становлення, питань етногенезу української нації, розвитку української державності, формування української культури у різні часові періоди, а також уможливить формування єдиного смислового поля та оцінного простору для студентської спільноти, що особливо необхідно в контексті протистояння деструктивним смисловим інтервенціям з боку країни-агресора; 2) *об'єктивності*, що передбачає використання фактів у їх справжньому сенсі, їх порівняння й критичний аналіз, точність у деталях та ретельність відбору джерел інформації; це накреслює вектор вивчення гуманітарних дисциплін на зіставних характеристиках, передбачає вивчення контактних зв'язків а також формує логічність міркувань і системність уявлень; 3) *історизму*, що зумовлює необхідність розгляду історичних фактів і подій у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості; забезпечує вивчення якісних змін у розвитку культури з урахуванням реалій відповідної епохи; допомагає встановити передумови зародження української мови та причини гальмування її розвитку в ретроспективі; 4) *системності*, що забезпечує вивчення явища як елемента більш складного утворення, зокрема мови, історії та культури в єдиній системі загальної цивілізаційної ідеї України, а також окремих складових кожної дисципліни в конкретно-історичному періоді (наприклад, особливостей становлення української мови в різних часових вимірах; мовних одиниць у текстах різних стилів мовлення; основних етапів розвитку української державності; окремих культурних здобутків в контексті певної епохи тощо); 5) *науковості*, що дає змогу враховувати результати останніх наукових досліджень, переглядати концепції, розкриває причинно-наслідкові зв'язки, апелює до верифікації фактів; 6) *наочності*, що передбачає використання сучасних аудіовізуальних засобів, що оптимізують процес навчання та формування відповідних компетенцій; особливої актуальності це набуває в умовах вимушеного онлайн-навчання, коли аудіовізуальний ряд забезпечує краще запам'ятовування, а відтак, і засвоєння матеріалу. (Тут доречно навести думку О. Воскобій, яка стверджує, що «з інтенсивним розвитком освітніх технологій система викладання поступово набуває нових рис, де панівна роль насамперед відводиться методам і прийомам, що передбачають активну участь студента у процесі опанування навчального матеріалу. Така система навчання дістала назву пост-класичної <...> і є найбільш актуальною саме для дисциплін соціально-гуманітарного циклу, оскільки активні інтерактивні методики сприяють розвитку світогляду особистості, її творчого потенціалу, мотивації, ціннісних орієнтирів, інтересів та потреб» [3]); 7) *комунікативної спрямованості*, що орієнтований на розвиток дискурсивних компетенцій [8], які є важливими для професійної діяльності; це передбачає використання комунікативних завдань, наприклад, побудувати логічне висловлювання за заданою темою (з урахуванням комунікативної мети) і з використанням різних функціональних стилів, що може сприяти формуванню відповідних навичок у

представленні матеріалу не лише з мови, але й з історії та історії української культури; 8) *перспективності*, що накреслює перспективні лінії формування й застосування знань і навичок, орієнтує на мету навчання, виокремлює спектр завдань за пунктами «знати/вміти», дає розуміння необхідності формування понятійної системи за кожною дисципліною, що, у свою чергу, забезпечує отримання ґрунтовної бази знань; 9) *практичної спрямованості*, який тісно пов'язаний з принципом перспективності (див. п. 8) та передбачає орієнтацію на застосування, набутих знань і вмінь не тільки в професійній діяльності, а також розвиток громадянських компетенцій, що дасть змогу формувати свідому громадянську позицію; 10) *єдності навчання і виховання*, особливо в контексті патріотичного виховання студентської молоді.

Однак варто пам'ятати, що задля досягнення кінцевої мети і реалізації зазначених наукових постулатів вивчення гуманітарних дисциплін має бути методично обґрунтованим та досконало продуманим.

По-перше, викладання гуманітаристики має бути націлене на формування дискурсивної компетентності шляхом використання комунікативних завдань, яка забезпечує «розвиток освітньої активності, а саме: опора студентів на особистий досвід, врахування їх індивідуальних особливостей, активізація сприйняття, формування активної самостійної позиції» [8].

Наступний методичний вектор, якого безухильно має дотримуватися викладач вищої школи, – це потреба у використанні інтерактивних методик при викладанні гуманітарних дисциплін. Адже застосування лише змістового підходу сприятиме хіба що інформативному накопиченню студентами матеріалу. Мета ж навчальних курсів гуманітарного профілю полягає в тому, що вони «створюють умови для розвитку самореалізації особистості та допомагають досягти високого інтелектуального розвитку студентів. Адже тільки уміле проектування і реалізація двох складових освітнього процесу – наочно-змістової і процесуальної – є вкрай необхідним у процесі формування особистості як найбільшої цінності в українському демократичному суспільстві» [4].

Ефективне вивчення дисциплін гуманітарного блоку буде досягнуто за допомогою ситуаційної методики навчання. Студент має формувати практичні навички, орієнтуючись на практичний матеріал, взятий із сьогодення, пропонувані ситуаційні задачі мають містити умови, фактаж, взяті із життя. Таким чином, заявлений метод реалізовує важливу прогностичну функцію. Історія, яку проживає наша країна, на жаль, довела нездатність більшості нашого суспільства моделювати коротко- або довгострокову реальність, прогнозувати політичні, суспільні зрушення тощо.

Ну і позаяк гуманітаристика об'єктом своїх досліджень визначає особистість, то і особистісно-орієнтований підхід залишається найбільш ефективно застосовуваним. І йдеться не скільки про індивідуальний підхід до студента, скільки про формування і утвердження через комплекс гуманітарних дисциплін думки у здобувача освіти про людину як найвищу цінність.

Висновки. Отже, викладання дисциплін «Історія України та української культури», «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має бути спрямоване на: 1) розвиток критичного мислення, а відтак, на вироблення вміння здійснювати своєрідний фактчекінг матеріалів, їх зіставлення й перевірку; 2) формування понятійної системи, що дасть змогу в подальшому мати ґрунтовну базу знань, яка, у свою чергу, убезпечить від маніпулятивних впливів соціуму та деструктивних смислових інтервенцій з боку країни-агресора; 3) виховання інформаційної культури [9], що також забезпечить формування своєрідного «захисного механізму» проти маніпулятивних впливів та сприятиме зростанню інтелектуального потенціалу

особистості; 4) розвиток громадянських компетенцій, що сприятиме формуванню свідомої громадянської позиції; 5) формування дискурсивних компетенцій, що дасть змогу логічно, аргументовано й послідовно висловлювати свої погляди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакарчук І. Якість освіти і вільна траєкторія студента URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/04/28/3910314/>
2. Вихрущ А. Викладання дисциплін гуманітарного циклу в сучасному університеті. *Медична освіта*. 2019. №2, С. 61–66. <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2019.2.10345>.
3. Воскобій О. Сучасні підходи до викладання соціально-гуманітарних дисциплін у вищих юридичних навчальних закладах. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1281>
4. Дацюк Р., Грудакова В. Сучасні методи викладання соціально-гуманітарних дисциплін для студентів вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2595>
5. Козьма В. Гуманітаризація вищої школи та роль викладача в процесі формування політичної культури молоді. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса*. 2012. Вип. 4. С. 135–141.
6. Лозувий В. Роль гуманітарної освіти у формуванні національної ідентичності та консолідації суспільства в умовах суспільно-політичної кризи в Україні. *Гуманітарна освіта у вищій школі: історичний досвід, проблеми та перспективи*. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. С. 3–8.
7. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія / Б.А. Воронкова та ін.; за заг. ред. Г.В. Онкович. Київ, 2014. 326 с.
8. Прокоп І.А., Бобак М.І., Бобак Г.Р. Педагогічні умови формування дискурсивної компетенції майбутніх медичних працівників. VI *Международная научно-практическая конференция «Образовательный процесс: взгляд изнутри»* (17–18 декабря 2013г.). URL: http://www.confcontact.com/2013-obrazovatelnij-process/6_prokop.htm
9. Шехавцова С., Шехавцов М. Переосмислення поняття «інформаційна культура студентської молоді» в умовах інформаційної гібридної війни. *Українська професійна освіта*. 2019. №5. С. 20–26.

УДК 811.14'373.611:[615+616]

В. Г. Синиця¹, О. М. Беляєва²

¹Буковинський державний медичний університет, Україна

²Полтавський державний медичний університет, Україна

ДЕРИВАЦІЙНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ГРЕЦЬКОГО ПРЕФІКСА ΣΥΝ-/ΣΥΜ- У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

(на матеріалі анатомічних, фармацевтичних і клінічних термінів)

Досліджено дериваційний потенціал грецького префікса *συν-/συμ-* (латинський аналог – *syn-/sym*) і його семантичні відтінки з огляду на належність до анатомічної, фармацевтичної та клінічної підсистем міжнародної латинськомовної медичної терміносистеми. У висновках зазначається, що максимальна активність префікса *syn-/sym-* спостерігається в клінічній термінології. В анатомічній термінології утвори із цим префіксом не є регулярними, що, на думку авторів, пояснюється традиційним й історично зумовленим переважанням у зазначеній підсистемі термінів латинського походження. Щодо фармацевтичної термінології, то в цьому проширку термінолексики яскраво виражена тенденція до постійного збільшення кількості номенів із досліджуваним префіксом, що використовують для номінації сучасних лікарських засобів.

Ключові слова: префікс *συν-/συμ-*, міжнародна латинськомовна медична термінологія, синтаксична конструкція.

The derivational potential of the Greek prefix συν-/συμ- (Latin analogue – syn-/sym) and its semantic nuances have been studied in view of its belonging to the anatomical,